OPERA NINEI CASSIAN - REPERE DINTR-O „ARHEOLOGIE POETICĂ” LA PERSONA I

NINA CASSIAN’S WRITINGS – MILESTONES FROM A FIRST-PERSON “POETIC ARCHEOLOGY”

Alice NASTASE BUCIUTA¹

<https://doi.org/10.52744/9786062613242.17>

Rezumat: Autoarea a peste 50 de volume de poezie și proză - volume originale sau antologii în limba română și în limba engleză, poezii pentru copii sau traduceri - Nina Cassian (1924-2014) este una dintre cele mai prolifiche scriitoare ale literaturii române, poetă de prim rang ale cărei merite, în urma relocării sale în America și a creației sale în limba engleză, au fost recunoscute în întreaga lume. A debutat fulminant în 1947 cu volumul *La scara 1/1* care, deși nu a primit recunoașterea oficială a criticii aservite politic în anii comuniști ai României, a marcat un moment semnificativ în istoria literaturii române și a primit reverențele particulare ale lumii poetice. Următoarele sale 19 volume originale de poezie, scrise în limba română reflectă într-un stil original și extrem de fidel volutele sale interioare, printr-un discurs poetic inegalabil ca diversitate și creativitate. Din anul 1985 Nina Cassian este nevoită să se autoexileze în Statele Unite ale Americii, pentru a se salva de la prigoana securității românești și, după câțiva ani de tăcere și profundă suferință, renaște în limba engleză regăsind poezia în limba țării de refugiu și primind, astfel, șansa unor onoruri și recunoașteri internaționale. Moare la New York în anul în care ar fi trebuit să împlinească 90 de ani.

Cuvinte cheie: Nina Cassian; Poezie; Dragoste; Feminism; Exil; Comunism; Compoziție; Biografie; Bibliografie

Abstract: The author of over 50 volumes of poetry and prose - original volumes or anthologies in Romanian and English, poems for children, or translations - Nina Cassian (1924-2014) is one of the most prolific writers of Romanian literature, a leading poet whose work, following her relocation to the U.S. and her writing in English, has been recognized throughout the world. She made her debut in 1947 with the volume *La scara 1/1* which, although it did not receive official recognition within Romania itself during the communist regime, marked a significant moment in the history of Romanian literature and received particular reverence from the poetic world. Her next 19 original volumes of poetry, written in Romanian reflect in an original and extremely authentic manner her inner feelings, through an unparalleled poetic discourse of diversity and creativity. In 1985 Nina Cassian was forced into exile in the United States, to avoid persecution of Romanian security and, after a few years of silence and deep suffering, was reborn, as it were, in English, finding poetry in the

¹ Cercetător independent, Dr., independent scholar, alice@revistatango.ro

language of her country of refuge and finally receiving recognition. She died in New York just short of her ninetieth birthday.

Keywords: Nina Cassian; Poetry; Love; Feminism; Exile; Communism; Composition; Biography; Bibliography

Cele peste 20 de volume originale de poezie în limba română ale Ninei Cassian, cărora li se adaugă un șir de antologii, câteva volume de proză, numeroase cărți de poezie pentru copii și o întreagă serie de poeme adunate în volume de traduceri sau scrise direct în limba engleză, oferă material fertil și de mare valoare pentru o istorie particulară a poeziei înțelese și transpuse în toate stilurile sale posibile și potențiale, dar și pentru compunerea unui portret emblematic, cuprinzător, al unui destin de artistă ce s-a autodefinit și redefinit în repetate rânduri. Cu fiecare nouă apariție editorială, Nina Cassian a oferit lumii o altă fațetă a talentului său prodigios și a minuțioasei sale introspecții poetice materializate în suite de poeme scrise în modalități nerepetitive, mereu uimitoare, dovezi ale unei personalități artistice de o complexitate inegalabilă, niciodată contrafăcută. Și, din păcate, niciodată recunoscută și recompensată la justa valoare de lumea literară românească.

Dincolo de poezie ca instrument al expresiei sale artistice, Nina Cassian a fost o muziciană de prim rang, pianistă și compozitoare - de asemenea nerecunoscută în mediul cultural românesc, dar ale cărei compoziții au avut parte de câteva interpretări de mare virtuozitate în prestigioase teatre muzicale internaționale - și o graficiană strălucită, care și-a ilustrat singură câteva dintre volumele sale sau a îmbinat desenul cu poemul, într-o serie de creații nonconformiste ce ar merita, la rândul-le, adunate și admirate.

Nina Cassian s-a născut la Galați pe 27 noiembrie 1924 cu numele Renée-Annie Cassian-Mătășaru, fiică unică a lui Iosif și a Janei. Tatăl său era lucrător comercial, dar avea o aplecare nativă și pasionată asupra lingvisticii și poeziei, înclinație ce l-a făcut ulterior să devină traducător de poezie și proză, în special din limba germană, și să fie primit în Uniunea Scriitorilor. Mama sa a fost casnică întreaga viață, dar la rândul-i avea o aplecare vie și înfocată spre artă. Părinții Ninei Cassian cântau împreună muzică clasică, mama interpreta "cu o voce mică, dar exactă, de soprană" lieduri de Schubert, în timp ce tatăl o acompania la pian. „Casa noastră răsună de poezie și muzică și, bineînțeles, le sunt recunoscătoare părinților mei pentru atmosfera artistică în care m-am format” își amintește Nina Cassian într-unul dintre interviurile sale și evocă această atmosferă nobilă în numeroase pagini ale spectaculosului său jurnal intitulat *Memoria ca zestre*. Tatălui său îi atribuie și dezvoltarea abilității sale speciale de a jongla cu cuvintele limbii române. „Cuvintele mi-au

prins tare bine în viață și le datorez, în mare măsură, mai ales la început, tatălui meu, care era fascinat de lingvistică, deși n-avea școală, doar câteva clase de liceu. Iată un amănunt amuzant: tata era atât de pasionat de cuvinte, încât, la un moment dat, spunea și prostii. Căuta tot felul de explicații, de înțelesuri noi și, odată, îmi amintesc că găsisese el de cuviință că expresia «a nimerit orbul Brăila» se referă la Braille! Și i-a scris asta lui Alexandru Graur, care i-a răspuns: «Nici vorbă!». Dar important este că tata m-a învățat să am curaj să-mi imaginez și să lucrez cu cuvintele”...

Ca oraș al copilăriei, Nina Cassian fixează în memoria sa afectivă nu Galațiul, de care nici nu-și amintește, ci orașul de munte în care părinții săi se mută când fetița avea doi ani: „Brașovul este orașul fermecat al copilăriei mele fericite”, decretează Nina Cassian, deși, după mutarea familiei în Capitală, în 1935, când Nina avea 11 ani, învață să iubească și Bucureștiul, orașul în care, de altfel va începe curând să primească confirmări esențiale ale talentului său multifacțat de artistă.

Tudor Arghezi îi citește poemele scrise până la vârsta de 16 ani și notează pe manuscris, printre altele: „Talent incontestabil. Vocație sigură”. Aceleași atestări vocaționale le va primi și din partea marilor muzicieni care o îndrumă în adolescență ca pianistă și compozitoare (Theodor Fuchs, Paul Jelescu, Mihail Jora, Constantin Silvestri), a pictorilor renumiți ce o ajută să se perfecționeze în artele plastice (George Lövendal și Max Hermann Maxy) sau a măștrilor ce o învață arta actorului (Beate Fredanov și Alexandru Finți).

Nina Cassian excela în toate și avea o ușurință extraordinară a învățării care, de altfel, o va ajuta inclusiv să dea ultimele două clase de liceu într-un singur an. Faptul că a ales ca studii superioare filologia - chiar dacă nu și-a terminat studiile universitare - și nu artele plastice, teatrale sau muzicale, poate fi o dovadă că Nina Cassian a înțeles, totuși, de la început de drum, că scrisul va fi tărâmul împlinirii sale. Pe de altă parte, având în permanență drept contrapunct celelalte arte care au încercat să o revindică și de care a fost atrasă, Nina Cassian a păstrat în permanență un ochi al analizei lucide, deschis asupra propriului destin literar pe care l-a construit combinând în mod straniu disperarea cu detașarea, așezând unele peste altele straturi culturale, emoționale și naturale, într-o originală construcție de artă și existență autoanalizată și nuanțată asumat, cel mai adesea la persoana întâi singular.

„Bibliografia noastră e întrețesută cu biografia uneori până la promiscuitate” (Cassian 1997, 5) va admite Nina Cassian în prefața volumului *DesFacerea lumii*, apărut în anul 1997, la 73 de ani, vârstă la care, deși îndrăgostită cu iubire proaspătă și recent recăsătorită cu un muzician american, poeta și-a întors privirea analitică înspre trecut cu o luciditate mai profundă ca niciodată. Către propria viață și straturile bibliografice și

biografice ale unui trecut artistic a cărui posteritate le va deveni, cititorilor, paradoxal, iar și iar, doar clipă nobilă a revelației prezente.

La scara 1/1, volumul de debut al Ninei Cassian, a apărut în anul 1947 și a prezentat lumii o poetă curajoasă, spumoasă, ridicată original deasupra lecturilor sale aprofundate din poezia franceză modernă și doar delicat influențată de opera celor doi poeți români venerați, Tudor Arghezi și Ion Barbu. Volumul adună în cele 30 de poeme memorabile ale sale un univers suprarealist fascinant, în care elementele universului se îmbină în ipostaze complet neașteptate cu cele ale naturii grandioase, într-o poezie cerebrală și totuși de-o delicatețe imposibil de mascat, chiar dacă ritmurile sunt tăioase și lipsite de melodicitate, iar majoritatea rimelor sunt asonante. Nina Cassian își prezintă, de fapt, la dimensiunea lui reală, la scara 1/1, propriul suflet tânăr, curajos de viață, îndurerat de moarte, cutreierat de grație, bântuit de umor sau lehamite, ars de dragoste, ispitit de ironie, temător de trecerea timpului.

Am înotat o bună bucată de vreme
Și-am prins gust de înec. Nu mă tem,
Tot așa cum mă prinde gustul de poem
După ce-am citit o sută de poeme.

(„Golful nesigur”, *La scara 1/1*)

Ce zgomot făceau pasărea și ploaia!
În geam, în mâini, cerul mare spârgea!
Am supt covorul, rufele și ce mai rămânea –
Noi amândoi umpleam toată odaia.

Noi amândoi. Era vânt. Nu era.
(Cine ține minte? Cine vrea să mintă?)
Strâns ne-am ținut ca un om în oglindă,
Unul în abruptul frig al altuia.
(„Muntele cu dragoste”, *La scara 1/1*)

Eu am știut că timpul o să treacă.
Eu am știut.
Februarie e cel mai scurt
Și-mi rămâne plânsul afară din teacă.
(„Tumefiere”, *La scara 1/1*)

Aud o harpă.
Urechea încă nu e oarbă.

Dacă mă cheamă, se poate
Să fie vorba de moarte.

Ce mai palpită, viperă,
Inima liberă, liberă!

Un rămas-bun scurt,
Ochiul încă nu e surd.
Pe mormânt voi îngriji
Să-mi stea-n limbă străină: *Ci gît**...
* Aici zace (fr.)

(„Epitaf”, *La scara 1/1*)

Volumul de debut al Ninei Cassian - splendid și esențial în istoria literaturii române - este primit cu ostilitate de critica de partid, realizată din perspectivă populist-politică. „Stranie, mare poezie!”, consemnase pe manuscrisul volumului *La scara 1/1* poetul Ion Barbu, însă critica oficială, prin glasul autorităților vremii, Traian Șelmaru (rămas în istoria literaturii ca autor al butadei oferite scriitorilor drept îndrumare: „Lozinca e un lucru sfânt!”) și Ovid S. Crohmălniceanu, nu-i autentificaseră măreția și-l catalogaseră drept un volum formal și decadent, dușmănos, lipsit de respect față de popor.

Acesta este, probabil, cel dintâi moment esențial în care bibliografia Ninei Cassian se întrepătrunde esențial cu biografia. Poeta, artista, femeia - trăiește o suferință atât de profundă în urma receptării criticilor demolatoare, încât cariera sa cunoaște un recul, printr-o schimbare radicală de abordare. Comentariile legate de volumul său de debut, îndelung pregătit și aruncat în lume cu ambiția vie și dorința autentică de a redesena lumea întreagă în 30 de poeme (M-a-ntrebat omul, fratele meu, bunul,/ De ce „La scara unu pe unu”?/ „Mult aş vrea - i-am răspuns la’ntrebare –/ Să prind lumea cât îi de mare”) „i-au schimonosit temporar cariera”, așa cum a considerat Nina Cassian, niciodată vindecată de îndurerarea că ofranda ei poetică, de enormă valoare literară și, categoric, sufletească, nu a fost receptată așa cum sperase și așa cum ar fi meritat. Ca într-un discurs premonitoriu, în poemul final al volumului *La scara 1/1*, „Pe curând”, Nina Cassian privea lucid spre conformările viitoare:

Mă uit cum drumurile mele se gudură,
Ținute de hățuri, cu botul albit.
Cetăți viitoare de departe-mi scutură
Steagurile mici de bun-venit.
(„Pe curând”, *La scara 1/1*)

Au urmat zece ani în care drumurile artistice ale Ninei Cassian s-au gudurat ori s-au împotmolit, în vreme ce poeta încerca să se integreze vremurilor trăite: „Adaptarea mea (chinuită, dar parcursă - hélas! - cu deplină bună-credință) m-a costat o gravă pierdere de sânge artistic, într-un amestec de adeziune, anxietate și contrarietate, rele conducătoare de inspirație” (Cassian 1993, VI).

Sunt anii volumelor aproape complet ne semnificative din perspectivă artistică, *Sufletul nostru* (1949), *An viu nouă sute și șaptesprezece* (1949),

Ce-a văzut Oana –poezii pentru copii (1952), *Horea nu mai este singur* (1952), *Tinerete* (1953), *Florile patriei* (1954) și ai antologiei *Versuri alese* (1955). Sunt anii așezați sub un angajament poetic asumat.

Adun o comoară de zile
Trăindu-le cald și adânc
– Și-acuma, condeiele, zi-le
Și fă-le să sune în cânt.

.....

Să semăn în cântecul meu
Mărețul urcuș către creste,
Să-i dau o putere mereu
Mai demnă de zilele-aceste.

(„Angajament”- *Horea nu mai este singur*)

Ca într-o ironie a sortii, nici aceste compromisuri artistice nu-i aduc râvnitele reverențe din partea criticii.

„Cu toate eforturile mele, am fost învinuită în continuare, pe durata a încă șapte ani, că nu m-am debarasat cu totul de «rămășițele decadente» (constând probabil în urmele de «profesionalism», încă vizibile), ba chiar cea mai «proletcultistă» plachetă a mea, *Horea nu mai este singur*, a fost taxată de Paul Georgescu drept «o virulentă manifestare de formalism». În 1955 m-a cuprins o înapetență pentru poezie - definitivă, mă temeam eu.” (Cassian 1993, VII)

Însă nu a fost așa. Nina Cassian revine în 1957 (după zece ani de rătăcirii și promise renunțări!) cu *Vârstele anului*, care oferă, înșelător, ofrandă zeilor dictaturii primul ciclu de poeme din carte, intitulat *Cred - Muzeul de antichități* și cel de final, *Cancerul Lumii - Călătorii*, între care volumul crește frenetic în adorația anotimpurilor și slava iubirii trăite pătimaș. “Se dăduse drumul la dragoste. Și la peisaj. Ape freatice zăgăzuite atât amar de vreme au erupt și am scris atunci zeci și zeci de poezii spre slava iubirii și a anotimpurilor, filon care a continuat și în volumul următor, *Dialogul vântului cu marea*, și în *Sărbătorile zilnice*, și în *Spectacol în aer liber*.” (Cassian 1993, VII) scrie, peste ani, Nina Cassian.

Vara este cea dintâi între vârstele anului și ale poeziei Ninei Cassian, vara cu mărire ei învecinate, vara cu iubirile ei înfierbântate din care poeta nu vrea să se desprindă nici în vis, nici în stare de veghe.

Am visat azi-noapte sărutări,
Câmpuri de garoafe zdrențuite.
Soarele cu zveltele-i cuțite
Înjunghiasse cele patru zări –
Sânge picura pe sărutări.

Aerul, ca-n preajma unui rug,
Răspândea fluida lui rugină;
Gura de săruturi mi-era plină,
Aș fi vrut, dar nu puteam să fug –
Pâlpâia tot câmpul ca un rug.

O pădure, platoșele-i verzi
Adiau departe, în răcoare,
Zdrențe de garoafe la picioare
Mi-arătau cât mai aveam de mers
Pân' să-ajung la platoșele verzi.

Și-am rămas în sărutări arzând.
Cruntul soare izgonise norii;
Scuturile verzi ale răcorii
Nu aveam să le ating nicicând –
Sărutam garoafele arzând...
(„Patima” - *Vârstele anului*)

Anotimpurile așezate în cuvânt vin mai departe cu tristețile sau bucuriile lor îndrăgostite, cu așteptări mistuite de dorință, de zădărnici sau de lăcomie, în poeme romantice, scrise în anii cei mai frumoși și mai intensi, în plan personal, ai tinereții poetei.

Lacomă sunt. Mă ceartă asceții
că parcurg pe nerăsuflăte
tabla de materii a vieții
și că râvnesc și mi-e poftă de toate.

Mă ceartă că beau și mănânc
bucurii, deznădejdi, laolaltă
cu smântâna din urciorul adânc
și cu mămăliga cea caldă.

Mă ceartă că port un ac la cravată
și o garoafă în păr,
că mi-e vorba prea iute necumpătată
și nu mai știu ce,-ntr-adevăr!

Că nu-mi împart dragostea chiar
după plan și pe rații;
că-am fragede mâini de olar
și rezolv uneori ecuații.

Ei, da, ce să-i faci? Mi-e foame, mi-e sete.
Ca sunetul umblu prin lumea cea vie.
Nu cunosc mersul pe îndelete
nici sărutul pe datorie.

Lacomă sunt. Și sorb și-nghit și zbor
și-s mândră că la reveru-mi subțire,
sclipind, mă decorează uneori
rozeta ta de aur, fericire!

(„Rezolv uneori ecuații”, *Vârstele anului*)

Ziceam că va fi sărbătoare...
N-a fost.
Și-așa, am purtat fără rost
veștmintele scăpărătoare.

Te-am așteptat până-n zori,
noaptea toată.
Vinul lânzezi în urcior,
fu pâinea pe masă, uscată.

Și când a fost zi-ntr-adevăr
— și-așa avea să rămână —
mi-am scos cu o mână bătrână
floarea din păr.

(„Tristeți de primăvară- III”, *Vârstele anului*)

Iar poemele emoționale continuă pe alte ritmuri, dar la fel de adânc legate de suflet și de peisaje nuanțate în toate culorile dorului, fie că sunt înstelate de fericire, fie îndurerate, în *Dialogul vântului cu marea (1957)* - volumul iubirii trăite pe tărâmurile bulgare de care poeta e îndrăgostită.

O, cum mai țipau,
o, cum mai boceau
păsările-n noapte
o, cum hohoteau!

Trează stam în noapte,
cu ochii deschiși,
și-n întreg orașul,
pe acoperiș,
păsările mării
clămpăneau din ciocuri.
Ce râs, ce desmăț!
Recile batjocuri
mă căutau pe mine
prin singurătați.
O, cum hohoteau,
stranii citadine,
păsările-n noapte.
Asta e durerea,
îmi spuneam, veghind.
Așa-i când te doare.
Ce asurzitoare
aripi de argint,

glasuri, ciocuri, ghiare,
lungi cuțite-n noapte,
pliscuri lângă geam...
... și erai departe,
și nu ne iubeam.
(„Durerea”)

Sărbătorile zilnice, volumul apărut în 1961, aşază, alături de elogiile dragostei trăite ardent la timpul prezent, primele întoarceri în timp către vârstele trecute, primele dezgropări de straturi create din revelațiile adunate în ani.

Dacă mă-ntorc, copilărie, la tine,
e poate semnul că scapăt.
E poate vremea să leg capăt de capăt,
cu-o singură mișcare străvezie.

Cutreier locul cel vechi și ascult
rumorile-amintirii... Ziua de azi
o caut într-o zi de demult,
și-n albine, și-n brazi.

La noile mele dimensiuni,
privești par strâmte.
Chiar nara abia mai simte
mireasma trecutei minuni.

Crește ecou din ecou,
dens ca o apă.
Dau munții deoparte, să-ncapă
sufletul meu cel nou.

(„Din copilărie” - Dacă mă-ntorc, *Sărbătorile zilnice*)

Am luat hotărârea să nu mă despart niciodată
de copilărie, de adolescență, de tinerețe,
ci să-mi trăiesc simultan toate vârstele,
ca trunchiul de copac să fiu propriul meu calendar,
să-mi simt brațele puternice, răbdătoare, în iarnă,
și gata să tresară în primăvară
sub exuberanța verde a frunzei.

(„Din copilărie” - Toate vârstele, *Sărbătorile zilnice*)

Este perioada în care poemele sale de dragoste primesc, în sfârșit, adeziunea criticii oficiale, prin glasul lui Perpessicius, iar poeta răsuflă, întrucâtva, ușurată, dar fără să-și poată masca nemulțumirea că opera sa este catalogată și analizată sub umbrela termenului pe care îl consideră - pe bună-dreptate - discriminator: lirică feminină.

„Am mai protestat și altă dată (zadarnic!) împotriva ideii fixe a criticilor de a vorbi despre o lirică «feminină» ca despre un capitol aparte al literaturii, în timp ce poezia scrisă de bărbați nu e niciodată taxată drept lirică masculină, ci lirică pur și simplu (...) Ultimul volum al Gabrielei Melinescu este o nouă dovadă a înscrierii unei femei în primele rânduri ale poeziei, fără niciun epitet discriminatoriu” (Cassian 1968, 36) scria Nina Cassian într-o recenzie a sa făcută celui mai recent volum al Gabrielei Melinescu, în revista *Femeia* a anului 1968. Iar câțiva ani mai târziu, în aceeași revistă, Nina Cassian revine cu un răspuns tranșant acordat la una dintre întrebările primite de la jurnalista Alice Mihalcea.

„- De ce credeți că se discută în termeni de literatură masculină și literatură feminină? Prima fiind investită cu atribute ca idei, inteligență, cealaltă doar cu sentiment?”

- Este un semn de discriminare. Pentru că atâta vreme cât în nicio istorie a literaturii niciun capitol nu este dedicat literaturii masculine, nu are sens ideea de literatură feminină. Decât dacă o consideră ca o faptă de mirare, o producție cu caracter limitat, un fel de ciudățenie. Iar în ce privește ideea despre bărbați ca depozitari ai inteligenței și forței și despre femei ca depozitare ale sentimentului și gingășiei, aș spune că este tot o secționare brutală. Îmi permit să cred cu încăpățănare că suntem toți oameni, depozitari ai tuturor acestor calități.

Un bărbat ar întreba care sunt argumentele concrete. Și o femeie ar răspunde: căutați-le în condiția noastră socială trecută și dibuiți-le în cea viitoare... (Cassian 1972, 27)

Acesta poate fi un argument sau, mai degrabă, un motiv al refugiului scriitoarei în poezia intelectuală, cerebrală, atent și minuțios elaborată. O altfel de poezie pe care, de altfel, Nina Cassian o definește într-o artă poetică creată în stil neo-modernist:

De la acest creion pornește un drum de grafit,
și pe drum umblă o literă ca un câine,
și iată un cuvânt ca un oraș locuit
în care, poate, voi ajunge mâine.
(„Poezia” - *Disciplina harfei*)

Iubirea însăși este abordată diferit în poem, cu ceea ce critica interpretează drept un soi de răceală, însă Nina consideră a fi doar o „fierbinte cerebralitate”, după modelul asumat al lui Bertold Brecht. (Cassian 1993, IX)

Mereu îmi aflu perechea.
Iată zâmbetul meu
pe buzele altora.
Când mă privesc în oglindă,
îmi recunosc semenii.

Sunt coruri în cântecul meu
și fac parte din milioane de cupluri.

Am desenat o dată
o fantastică floare
cu-o unică petală:

azi, mi-a dăruit-o un grădinar.

(„Zâmbetul meu pe buzele altora” - *Disciplina harfei*)

Nu am timp să dau tuturor o dovadă
a marilor, uimitoarelor mele virtuți.
Cine are ochi de văzut să vadă.
Altminteri, ochii mei rămân necunoscuți.

Sunt unii care, întâlnindu-mă, au spus:
„Bine-ai venit în viața mea, minune!”
Sunt alții care n-au avut ce spune
și-am plecat de la ei, mai departe, în sus.

Timpul e iute. Mai am câte un dar
de preț - și caut destinatari sub stele.
S-ar putea să-i caut în zadar;
și-am să mă-ngrop, ca faraonii, cu bogățiile mele.
(„Orgoliu” - *Disciplina harfei*)

Volumul anului 1967, *Destinele paralele*, cuprinde șapte poeme lungi, spectaculoase, de largă respirație, răsturnare de stil pe care autoarea, mereu dornică să se ia la întrecere cu ea însăși, învingându-și rutinele, o definește - privind retrospectiv - drept „un neastâmpăr”. În esență, cele șapte poeme ample sunt conglomerate de mici poeme cu esență filosofică legate ideatic între ele și numerotate, oferind un univers imaginar inedit, o demonstrație de acrobație cu metafore ingenioase.

Modul de viață al frigului
dă o ciudată impresie de ordine.
De fapt, sub liniile convenționale,
bănuiesc o mișcare sălbatecă,
fiecare stă cu dinții infipți
în carotida celuiilalt,
cu unghiile crescute în carnea celuiilalt.
Sub transparenta placă de frig
are loc un zilnic măcel,
o foame care și-a pierdut sensul,
o concurență care și-a pierdut scopul,
cu cât fierberea e mai vicioasă,
cu atât liniile convenționale sunt
mai exacte și mai distinse,
ca epurile desenate cu creta pe tabla neagră,
care seamănă atât de bine cu fantomele.

(„Frigul” - 11, *Destinele paralele*)

După-amiaza e timpul intermediar.
Cei care iubesc nu au curajul să se anunțe.
Cei care sunt iubiți se lasă așteptați.
Așteptarea dilată nefiresc scaunele,
turtește telefonul ca o mare temperatură,
peretii devin pneumatici, încât degeaba
îți lovești de ei capul, nu te trezește nicio durere;
întreg universul este anesteziat.

(„Post Meridian” - 3, *Destinele paralele*)

Dacă n-ar fi fost vrăbiile,
aș fi murit de mult, spuse copacul.
Mi-aș fi putut trăi moartea în voie,
fără sutele de injecții sonore în pielea mea
subțiată de exercițiul istovitor al verii,
fără forfota feroce, contrazicând anotimpul solemn
cu obscure reflexe, cu mirosuri indecente,
cu pene, cu ciocuri, cu gheare, cu glasuri —
cine mai poate crede în demnitatea mea
sau măcar în consimțirea mea
la ritualul inefabil al iernii?
Ce mai puteam face eu, în acea derută,
sub atacul lipsit de noblețe,
cu însumi înjosit în ochiul soarelui?

(„Destinele paralele” - Orgoliul copacului, *Destinele paralele*)

Ambitus (1969) este un volum care străbate tematic zona instinc-
telor, prin ciclul de deschidere, intitulat ‘Făpturi’; a sentimentelor - prin
Lamento; a raționamentelor - prin ciclul Polemici- și a stărilor de grație,
prin ultima serie de poeme, Vraja. Un volum prin care poeta și-a propus
să afle „o posibilă cale de la fizic la metafizic, fără rigoare sau rigiditate, în
ordinea fanteziei (și a nesațiului trăirii complete)” (Cassian 1993, X),
o aventură coplesitoare a intelectualității și emoției aduse laolaltă, a
materialului înțeles prin prisma spiritualului, a iubirii trăite din
perspectiva morții, într-un demers neo-modernist a cărui valoare și
originalitate nu pot trece neobservate.

Fanaticii celei de-a cincea roți,
periculoșii vizitii lunari,
cu părul verde tras adânc pe ochi
ca nu cumva să vadă unde merg,
cu mâinile străine de dârlogi,
cu trup străin de cal și rupt de șa,
doar nuduri lungi sub faldul căzător
al nopții sfâșiate în galop,
doar nuduri oarbe călărind în sus
spre globu-n care Degetul Enorm
a scormonit o gură și trei nări
și-a atârnat o lacrimă de praf

de-un ochi inexistent, și-a scris ceva
– ceva ce nu se poate descifra.
(„Poetii”- Făpturi, *Ambitus*)

Scrie, scrie, scrie,
scrie, ciocârlie,
cântă, vulpe blândă,
crapă, crap de apă,
scrie, scrie, scrie...

Lângă partea stângă
un rar cărturar,
peste palimpseste
trece pana-i rece.
Scrie, scrie, scrie...

A-nghițit un chit
(cu-al lui bot, socot),
mitul nenumit
și totemul tot.
Cutie pustie.
Scrie, scrie, scrie...

Joc în soliloc.
Calfa scrie alfa.
Teta scrie beta.
Mama scrie gama.
Doi copii scriu pi.

Hârtie, sicrie...
Scrie, scrie, scrie...
(„Vrajă-n vrajă”- Vraji, *Ambitus*)

Ambitus include, în partea de final, și poemul „Donna Miraculata”, devenit azi cunoscut la nivel internațional pentru că, în anul 2014 - anul morții poetei - a fost inclus, în traducerea sa în limba engleză, în antologia celor mai frumoase 50 de poezii de dragoste ale ultimilor 50 de ani realizată, după o muncă meticuloasă începută cu ani înainte, de echipa de la Southbank Centre London, pentru a fi prezentată în zilele evenimentului tradițional londonez Festival of Love.

De când m-ai părăsit mă fac tot mai frumoasă,
ca hoitul luminând în întuneric.
Nu mi se mai observă fragila mea carcasă,
nici ochiul devenit mai fix și sferic,

nici zdreanța mâinilor pe obiecte,
nici mersul, inutil desfigurat de jind,
- ci doar cruzimea ta pe tâmpilele-mi perfecte,
ca nimbul putregaiului sclipind.

(„Donna Miraculata”- Vraji, *Ambitus*)

Anul 1969 este și cel al apariției cărții pentru copii *Povestea a doi pui de tigru numiți Ninigra și Aligru*, a cărei complexitate artistică depășește cu mult granițele obișnuite ale literaturii pentru copii, putând fi citită ca o parabolă a iubirii fără sfârșit. Inspirată de legătura răsădită a autoarei (Ninigra) cu soțul ei, Al.I. Ștefănescu, alintat Ali (Aligru), povestea în versuri are un farmec profund și deschide porțile marilor jocuri lingvistice poetice ale Ninei Cassian, într-o revărsare spumoasă de har, de umor, de duioșie, de suspans bine temperat. Volumul, de altfel, a fost un mare succes de public și de critică, fiind recompensat în același an al apariției cu Premiul Uniunii Scriitorilor.

Trecuse o săptămână de hărțuială și chin.
Ninigra slăbea puțin câte puțin.
Noaptea scâncea, și-n timpul zilei scâncea.
Deci, cum se zice, era vai și-amar de ea.

Odată, când maimuțicile și cu maimuța mare
plecaseră-mpopoțonate la plimbare.
Ninigra-n cușcă spuse: „Ce-o să mai fie? Nu mai pot!
mi-e *tigroază*...” Când auzi o voce subțire de tot:
„Sunt papagalul Partiprî-Partiprî,
singura pasăre care poate vorbi,
singura pasăre care are
câte o pană din fiecare culoare.
Sunt papagalul fermecat
și vreau să te ajut neapărat.”

Ninigra, de bucurie, începu să plângă,
și din lacrima dreaptă, și din lacrima stângă...
(*Povestea a doi pui de tigru numiți Ninigra și Aligru*, Cap. V. Culoarea salvatoare)

Volumul *Marea Conjugare* din 1971 „trece aproape neobservat”, consemnează poeta în jurnalul său, deși conține noi titluri memorabile, sub care dragostea trăită intens, lucid, dureros, își sclipește alte și alte fațete poetice.

Deci, tot se face seară aci pe-orizontale
blesteme dezlegate; deci, tot se face seară
pe casta dezvelire a patimilor tale.
Deci, tot se face seară... pentru a câta oară?
Te lecuiești de gestul sălbatic al luminii
când pârjolește roca. Își stinge păsăretul
culorile și foamea. Și-n timp ce suie crinii,
își pierde puterea macii degenerând cu-ncetul...
Deci, tot se face seară...

O, dacă-ai fi știut,
puteai să-astepti în voie și nu gemând și nu
recunoscând un sumbru păcat necunoscut,
și nu dând zvon în lume că *tu*, și *tu*, și *tu*!
(„Dacă-ai fi știut...”, *Marea Conjugare*)

Anul 1971 este și anul căderii în doliu, prin tulburătorul volum *Recviem* scris după moartea mamei sale. Poeta transfigurează durerea cumplită a celei dintâi despărțiri esențiale peste granițele morții, în poeme în care glasul sfâșietor și țipătul de revoltă alternează cu tonul neputincios, grav sau recules.

Nu-mi vine că cred
nu că *eu* nu te văd
ci că *tu* nu mă vezi,
dulcea mea moartă,
fiind tot ce eram
și cu ceea ce sunt
zilele mele, nopțile
sub ochii tăi petreceau.
Nu puteam să mă nasc,
nici să mor nu puteam
fără spinul senin
al privirilor tale,
și un miros suav
de privire a ta
mă-nsoțea când sub cruce
un deal mă urca
spre cuiele definitive.

Cum poate să curgă
de-acum carnea mea
decât doar către tine,
dulcea mea moartă,
pentru că nu pot
fără privirile tale să fiu
când între eternități
mi se face târziu.
(“Cuiele definitive”, *Recviem*)
Cum puteți arunca vocile voastre
ca pe o lavă letală peste-obiecte?
Mesele cad cu picioarele-n sus.
Oglinzile devin erecte.

Pâinea se-ntunecă. Însuși fumul,
desfigurat de hohotul vostru,
își pierde rostul,
își schimbă drumul.
Ce zarvă obscenă! Visez la moarte
ca la o curte pustie,

ca la un țărm părăsit,
ca la un fund de cutie
în care numai tăcere
și numai tăcere să fie.

(„Ospățul indiferențelor”, *Recviem*)

Așa cum Nina Cassian declarase în anii anteriori că „se dăduse drumul la dragoste”, în perioada următoare se dă drumul la joc și la joacă. Poeta emoțională, poeta cerebrală, poeta intelectuală devine, cel puțin pentru o vreme, poeta ludică, ce se amuză și reinventează lumea prin ochii unui copil genial, care creează nu doar un nou cod de interpretare a culorilor, a gesturilor, a peisajelor, a conceptelor esențiale...

Vine (când vine) ora de joc.
Mâna-i o fundă. Ochii - pisici.
Sfinții, martirii, se fac iarăși mici
și-n azime blânde se coc.

Ninge. Noaptea ne învelim
cu hârtie de poleială.
Ființa noastră mineral
sună ca un heruvim.

Ziua, ne lăcuim portocaliu
și-avem degete iuți
cu care cârmim mai târziu
corăbii de argonauți.

Cât viața, cât moartea poate,
ora de joc se dilată,
ca după acestea toate,
să-nceapă încă o dată.

(„Ora de joc”, *Loto-poeme*)

...ci inventează apoi chiar și o nouă limbă, o limbă proprie, limba spargă, într-un demers ale cărui farmec, nebunie și curaj sunt cu adevărat singulare în literatura română.

Au înmorit drumatice miloave
sub rocul catinat de niturași.
Atâția venizei de bori mărgași...
Atâtea alne strămătând, estrave...

Nicicând guluiul arfic, bunurași,
n-a tofărit atâtea nerucoave.
Era, pe când cu veli și alibave,
Cozimiream pe-o șaită de gopași.

Dar azi mai tunnărie-mi pare stena
cu care goltul feric m-a clăuns
și zura-i nedă, mult elenteena...

Doar vit și astrichie-n telehuns.
Îmi zurnuie, sub noafe, melidena
și linful zurnuie, răuns, prăuns...
(„Sonet” - în limba spargă, *Loto-Poeme*)

Stilul ludic continuă programatic în *Jocuri de vacanță* (1983), ca un refugiu al artistei ce refuză căderile în dramatismul și cenușiul epocii, ca o nouă formă de regăsire de sine într-un ritm hohotitor, zâmbitor sau autoironic.

„Nu sunt ce par a fi”,
le-aș spune cu sfială
acelor critici care
mă tot etichetează ”cerebrală”
- deși cunosc opt fericite căsnicii
ce s-au bazat pe recitări preliminare
din propriile-mi poezii
(de dragoste, firește), și
de-asemenea, ”nu sunt ce par a fi”
le-aș spune caricaturiștilor,
dar numai celor care,
mizând pe trăsături exterioare,
comode pentru pana lor,
mă fac să semăn (ce porniri neelegante!)
puțin cu mine, dar deloc cu Dante!
(„Nina Cassian se prezintă”, *Jocuri de vacanță*)

Ciclul *Exerciții de stil* din *Jocuri de vacanță* oferă un spectacol captivant al domesticirii, dresării, punerii la lucru și răstălmăcirii limbii române în jonglerii de un umor nebun și o virtuozitate plină de farmec.

Stavăr, filfizon de marcă,
Se trezise singur learcă.
Mult prea des, în viața-i scurtă,
Se îndrăgostise turtă
Ba de-o Lină, ba de-o Miță,
Pînă-ncărunțise criță.
Sigur, o făcuse fiartă.
Geaba protesta la toartă
Cum că nu e el acela
Care se îmbată lela,
Rătăcind pe pajiște,
Cu bocancii vraște.

Nu că era bun de ocnă,
Dar se îngîmfase bocnă.

Și-astfel, toată viața lui,
S-a manifestat hai-hui.

Geaba, Stavăr! Gata, fete!
Azi ești singur ciuciulete.
(„Expresii improprii”, *Jocuri de vacanță*)

Nu lipsesc, însă, din jocurile vacanței, tușele profunde, privirile -
chiar și cu coada ochiului - cu reflex metafizic.

A fost un an bun.
Au murit câțiva
dar eu sunt viu.
S-a prăbușit un continent,
dar pe ulița mea
umblă câinii cu covrigi în coadă.
Se pare că vine o ciumă.
Poate pentru alții -
pentru mine, mumă.
(„Ego”, *Jocuri de vacanță*)

Ultimele trei volume publicate în limba română, cât autoarea se afla
încă în țară, *Suave* (1977), *De îndurare* (1981) și *Numărătoarea inversă*
(1983), schimbă din nou expresia și devin, sub imperiul întinericului din
țară și al ultimilor ani, mai îndurerați, ai căsniciei sale cu Al.I. Ștefănescu,
mai reținute, mai interiorizate, mai îndepărtate de metafora explozivă.

Sunt un trup frumos care zadarnic respiră;
neatins de amurg, sănătos ca ploaia,
neutru la sfintele-oferte-ale harului –
de ce să trăiască asemenea oarbe-animale?
Poate că, în neștirea mea, totuși slăvesc
lucrarea Domnului - și nici nu mai trebuie
învinovățită pielea mea strălucitoare
și alergarea mea triumfătoare printre mistere...
(„Sunt un trup frumos care zadarnic respiră”, *Suave*)

Și iar m-am gândit să trăiesc
ca într-un joc fericit.
Nu mai voiam să sculptez monumentul
la care atât am râvnit,
ci doar să-mi aud dinții
ciocnindu-se de alune,
ci doar să-mi văd sângele ciripit
de frumoasele păsări nebune.

Nu se poate, -mi spune buna moarte.
Înțeleapta moarte-mi spune: nu se poate.
Trebuie să trăiești ca și când,

ca și cum,
avem întâlnire-n curând
sau acum.

(„Și iar m-am gândit să trăiesc”, *Suave*)

În poeme se strecoară adesea aluzii subversive la adresa regimului comunist devenit insuportabil, a umbrelor din sufletele unui popor care resimte deja acut lipsa de libertate sau o stranie și foarte delicată întoarcere spre invocarea rezolvărilor divine.

Din nou îmi e dat să respir
aroma de cimitir
a frumoasei naturi,
veșniciile ei iluzorii,
pacea ei mincinoasă,
falsa ingenuitate a florii.

Totul îmi pare o înscenare
a unei naturi, cu mult mai mare,
care ne vrea supuși, dezarmați,
resemnați sub tălpi de-mpărați.

Dar uite că amurgul
vine către mine măreț
și mă plec și spun:
Înălțate-mpărate, înălțați împărați,
mă supun, dacă vreți.

(„Tălpi de-mpărați”, *De îndurare*)

Nu e nevoie să fii vinovat
ca să-ți primești pedeapsa.
Uite ce-a pățit floarea:
abia apăruse, era roz între frunze,
și-a venit animalul cel mare
și-a suflat peste ea o insultă.

(„Fără vină”, *De îndurare*)

Pietricica spaimiei
mi-a intrat în talpă.
Șchioapăt tot mai tare
prin această lume.
Cui să-i fie milă
de-o cămilă șchioapă,
chiar dacă deșertul
n-are pic de apă?
Dinții-mi cad, de spaimă.
Năpârlesc, de spaimă.
Vântul spaimiei bate
nară și cocoașă.
Cui să-i fie milă

de-o cămilă lașă
chiar dacă deșertul
n-ar demnitate?

(„Pietricica spaimei”, *Numărătoarea inversă*)

Cine mă silește să rămân în frig
lângă-o mare sumbră și dezordonată,
unde nu m-aude nimeni dacă strig,
unde nu e faptă, unde nu-i răsplată?

Cine e stăpânul, veselul sau gravul,
care îmi obligă vârful de grafit
ca și cum mi-aș scrie însămi epitaful
și ar fi urgență mare de murit?

(„Cine mă silește să rămân în frig”, *Numărătoarea inversă*)

După plecarea forțată din țară a Ninei Cassian (care, în 1985, este nevoită să rămână în America, întrucât este avertizată că, la întoarcere, o pândesc represii nemiloase ale regimului, cărora tocmai le căzuse victimă prietenul ei, Gheorghe Ursu) urmează o perioadă îndelungată de tăcere. „Printr-un accident al istoriei, am fost catapultată pe alt meridian” - privește poeta către anul mării schisme personale, 1985.

Volumul pregătit pentru publicare în 1985, *Nocturne*, va apărea abia 12 ani mai târziu, ca parte a titlului *DesFacerea lumii*, și cuprinde poeme de doliu personal, față de pierderea soțului, și de doliu colectiv, trăit în taină și tăcere, față de pierderea curajului și a speranței în fața dictaturii ce părea fără de sfârșit. Tonul redevine grav și șoptit, metafora simplă, amară.

Coapsele, pântecul, sânii
– la ce bun?
Cu această alcătuire zadarnică
străbat plaja
ca pe-o ultimă bucată de lume,
însoțită de o oaie tristă.
(Cândva, am păscut împreună
mărarul de aur al stelelor).
Cerul e gol.
Măine e noapte.
(„Nud”, *Nocturne*)

Se scumpește apa.
trebuie să-nvăț
să înot în praf
și să beau noroi.

Păsările pleacă-n toamnă
și la primăvară
nu vin înapoi.

Se scumpește pânza-albastră.
trebuie să-nvăț
să mă-mbrac în negru.

Și scheletul de pește
se scumpește.
(„Vis cu secetă”, *Nocturne*)

DesFacerea lumii adună poemele scrise sub durerea reținută a strămutării într-o țară străină, într-o limbă străină - schimbare aproape ucigătoare pentru o făptură frenetic ancorată în universul lingvistic matern.

Mi-am părăsit pereții plini de sânge, de sângele meu
(a fost un teribil masacru)
acum zbor peste oraș,
dar nu ca o mireasă alături de mirele ei violonist,
ci ca un coșmar înaripat
cu o întreagă biografie de pene murdare.

Trebuia să fi plecat mai demult
înainte de a fi exterminată de singurătate
și de haoticele topoare ale tăietorilor de oameni,
ale vânătorilor de capete, trebuia -
dar cine știe oare cât se poate îndura?

Mereu așteptăm, așteptăm
și trece ziua, trece viața,
în oasele noastre își croiește canal caria neagră,
în ochii noștri se acrește laptele luminii,
limba ni se umflă ca o ciupercă bolborositoare.

Dar eu am părăsit acei pereți și acea casă a masacrului.
Eu acum sunt o zburătoare, o pasăre de coșmar -
fiecare o aude fâlfâind,
nimănui nu-i vine să creadă că sunt chiar eu
iar eu, oricum,

refuz să-mi declin identitatea.
(„Exodus”, *DesFacerea lumii*)

Muzica de dincolo este volumul poemelor scrise în America, cel mai adesea în limba engleză, și apoi traduse în română.

„Multă vreme n-am crezut că-mi va sta în putință asemenea transfer ideatic și emoțional. Și iată-mă traducându-mă în românește (compunând un nou original) - altă întorsătură de destin!” (Cassian 1997, 5) exclamă Nina Cassian în 1997, privindu-și cu uimire noua poezie, noua viață, noua deznădejde a dezrădăcinării în care învață să trăiască din nou.

Mereu mi se refuză ceva:
o portocală, o poezie, statutul uman –
identitatea mea, tot mai incertă;
degeaba îmi tot scriu numele pe cărți,
numele meu - o convenție,
ființa mea - o abstracție,
semne particulare –n-are.
(Ba da: o erupție a orgoliului pe obrazul stâng).

Până la urmă, refuzurile care mă asediază
îmi precizează făptura
așa cum aruncătorul de săbii
– prin cele pe care le înfige în panou –
obține perfectul contur al victimei.
(„Înrămat”, *Muzica de dincolo*)

Dar cuprinde, dincolo de deznădejde, și renașterea printr-o nouă
iubire, care o va vindeca și o va întoarce, salutar, iarăși la poezie.

...sunt aleasa dragostei lui târzii,
sunt prada întineririi lui,
mă pierd într-un miracol copleșitor,
nu într-unul blajin cum mi s-ar fi cuvenit la crepuscul...
Din uitate străfunduri, clamoarea de altădată
urcă invincibil:
„Te iubesc”, îi strig străinului, „vreau să împart cu tine
viața și moartea și muzica de dincolo”!
Și străinul, într-o limbă străină, îmi repetă cuvintele.
(„Muzica de dincolo”, *Muzica de dincolo*)

Fără ca mediul cultural românesc să consemneze asta cu
îndreptățita considerație, Nina Cassian a făcut o strălucită carieră
artistică în Statele Unite ale Americii și, astfel, i s-au deschis și porțile
recunoașterii internaționale. În 1994, în America, i-a fost acordată de
către New York Public Library, prestigioasa distincție „Library Lion”, pe
care au mai primit-o de-a lungul anilor figuri importante ale literaturii
mondiale ca Margaret Atwood, Kazuo Ishiguro, Zadie Smith, Ian
McEwan, Gloria Steinem, Maya Angelou, Salman Rushdie.

În limba engleză a publicat volumele *Blue Apple* (1981), *Lady of
Miracles* (1982), *Call Yourself Alive?* (1988), *Life Sentence* (1990),
Cheerleader for a Funeral (1992), *Take my Word for It* (1998) *Something
Old, Something New* (2002), *Continuum* (2008). Aceste ultime volume
în limba engleză (traduceri sau originale) au fost publicate de editura
americană W.W. Norton, care i-a inclus poemele în influenta serie
„Selected Works”, aceasta fiind o performanță remarcabilă pentru orice
autor al lumii sau de către la fel respectata editură Anvil Press din Marea
Britanie. Numeroase poeme ale Ninei Cassian, având ca temă copilăria,

exilul, dragostea sau căutarea libertății au apărut, de asemenea, în reviste foarte cunoscute precum *The New Yorker*, *The Atlantic Monthly*, *New England Review* sau *American Poetry Review*.

Nu s-a îndepărtat niciodată sufletește de țară, declarând că nu a încetat niciodată să scrie în limba sa maternă. De altfel, pe ultima sa antologie alcătuită și prefătată de ea însăși (*Cearta cu haosul*, 1993) a lăsat scris, în loc de testament:

Chiar de voi fi îngropată
într-o străină țărână,
tot învia-voi odată
în limba română.
(„Inscripție”)

Nina Cassian și-a trăit restul vieții și a murit la New York, pe 14 aprilie 2014 – anul în care ar fi trebuit să împlinească 90 de ani. A murit în pace, fără suferință, adormind senină și nemaitrezindu-se, așa cum soțul ei Maurice Edwards și-a anunțat prietenii printr-un e-mail reținut. A evadat delicat din viață și din timp, lăsând, totuși, urme de neșters prin opera ei.

„Timpul. Îi aud şuierul. Îi simt dintele - cu siguranță, un canin. Și mă întreb: dacă ar avea un trup, ar putea descoperi cineva, undeva, urma mușcăturii mele?” se întreba Nina Cassian încă din anii tinereții. (Cassian 1970, 6) Răspunsul și revelațiile rămân în seama noastră, a celor care o citim, recitim, răscitim pe Nina Cassian.

Bibliografie

- Cassian, Nina. (1947). *La scara 1/1*. București: Editura Forum.
- Cassian, Nina. (1955). *Versuri alese*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă.
- Cassian, Nina. (1957). *Vârstele anului*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă.
- Cassian, Nina. (1957). *Dialogul vântului cu marea - Motive bulgare*. București: Editura de Stat pentru Literatură și Artă.
- Cassian, Nina. (1961). *Sărbătorile zilnice*. București: Editura Tineretului.
- Cassian, Nina. (1963). *Să ne facem daruri*. București: Editura pentru Literatură.
- Cassian, Nina. (1965). *Disciplina harfei*. București: Editura pentru Literatură.
- Cassian, Nina. (1966). *Sângele*. București: Editura Tineretului.
- Cassian, Nina. (1967). *Destinele paralele*. București: Editura pentru Literatură.
- Cassian, Nina. (1969). *Ambitus*. București: Editura pentru Literatură.
- Cassian, Nina. (1970). *Cronofagie*. București: Editura Eminescu.
- Cassian, Nina. (1971). *Recviem*. București: Editura Eminescu.
- Cassian, Nina. (1971). *Marea conjugare*. Cluj: Editura Dacia.
- Cassian, Nina. (1972). *Loto-Poeme*. București: Editura Albatros.
- Cassian, Nina. (1974). *Între noi copiii*. București: Editura Ion Creangă.

- Cassian, Nina. (1975). *O sută de poeme*. Selecția autoarei, în colaborare cu Șerban Foarță. București: Editura Eminescu.
- Cassian, Nina. (1977). *Suave*. București: Editura Cartea Românească.
- Cassian, Nina. (1971). *De îndurare*. București: Editura Eminescu.
- Cassian, Nina. (1983). *Numărătoarea inversă*. București: Editura Eminescu.
- Cassian, Nina. (1983). *Jocuri de vacanță*. București: Editura.
- Cassian, Nina. (1993). *Cearta cu haosul*. București: Editura Minerva.
- Cassian, Nina (1997). *DesFacerea Lumii*. București: Editura Fundației Culturale Române.
- Cassian, Nina. (2008) *Spectacol în aer liber, O altă monografie a dragostei*. Ediția a II-a, București: Editura Cărțile Tango.
- Cassian, Nina. (2010). *Memoria ca zestre*. București: Editura Cărțile Tango.
- Cassian, Nina. (2020). *O mie de poeme*, București: Editura Cărțile Tango.
- ICR New York, (2019). *Nina Cassian evocată la New York în ipostaza de muziciană și compozitoare*, <https://www.icr.ro/pagini/nina-cassian-evocata-la-new-york-in-ipostaza-de-muziciana-si-compozitoare>